

ЖИТТЯ, ПРИСВЯЧЕНЕ НАУЦІ

ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ОЛЕГА ВАСИЛЬОВИЧА СУХОБОКОВА

26 ЖОВТНЯ 2007 р. виповнюється 70 років від дня народження відомого історика та археолога доктора історичних наук Олега Васильовича Сухобокова. Майже все своє життя Олег Васильович присвятив науковій дослідницькій діяльності, зокрема більше 40 років пропрацював в Інституті археології Академії наук України. Останнє десятиліття вчений плідно співпрацює з Інститутом сходознавства ім. А. Кримського НАН України.

Початок життєвого шляху Олега Васильовича був такий, як і у більшості людей його покоління. Олег Васильович Сухобоков народився в м. Трубчевськ Брянської обл. (Росія) 26 жовтня 1937 р. в сім'ї вчителя. Закінчив середню школу та пройшов службу в лавах Радянської Армії. Проте любов до історії взяла своє і Олег Васильович вступив на історичний факультет Харківського державного університету (нині Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна). Вже навчаючись в університеті, Олег Васильович виявив інтерес до стародавньої та середньовічної історії народів Східної Європи, археології та, як наслідок цього, брав активну участь в археологічних експедиціях, серед яких були і дослідження пам'яток салтівської культури. Після закінчення університету Олег Васильович з 1964-го по 1966 р. працював учителем історії в одній із середніх шкіл м. Торез Донецької обл. Проте вже тоді стало зрозуміло, що його майбутній життєвий шлях буде пов'язаний з наукою.

У 1966 р. О. Сухобоков успішно складає вступні іспити та вступає до аспірантури Інституту археології АН УРСР. Там він почав спеціалізуватись у вивченні пам'яток ранніх слов'ян та Давньої Русі. Науковим керівником йому було призначено відомого українського археолога В.Й. Довженка. У 1973 р. Олег Васильович успішно

захистив кандидатську дисертацію, присвячену питанням історичного розвитку слов'янського населення Дніпровського Лівобережжя другої половини I тис.н.е.

Вже багато десятиліть Олег Васильович відомий не лише як теоретик, а і як практик. Протягом багатьох років він очолює археологічні експедиції з вивчення середньовічних пам'яток Лівобережної України, серед яких є старожитності

не лише слов'янського, а й салтівського населення. Науковому світові добре відомі його дослідження таких середньовічних поселень, як Путивль, Ромни, Битиця, Ніцаха, Кам'яне, Лубни, Опішня тощо. Наслідком багаторічного вивчення та узагальнення здобутого матеріалу став у 1993 р. успішний захист Олегом Васильовичем докторської дисертації “Етнокультурний розвиток населення лісостепової Лівобережної України наприкінці I – початку II тис.н.е.”.

Займаючись вивченням історії слов'ян, Олег Васильович дуже багато уваги приділяв їхнім зв'язкам та контактам зі своїми східними сусідами. О.В. Сухобоков – відомий фахівець у вивченні “хозарського періоду” в історії південної частини східних слов'ян, а також минулого тих народів Хозарського каганату, які були безпосередніми сусідами слов'янських племен сіверян, полян, радимичів та в'ятичів у VIII–X ст. Слід зазначити, що питання характеру взаємовідносин хозар і східних слов'ян знайшли детальне висвітлення саме у низці праць О.В. Сухобокова. При цьому дослідник чимало уваги приділяв аланам лісостепового Подоння, як творцям хозарської політики на слов'янських землях. Вчений довів, що експансіоністські дії хозарів на землях полян, сіверян, в'ятичів та радимичів мали суто економічне підґрунтя, бо у VIII ст. “Хозарський каганат ще не мав достатньо могутньої

економічної бази, для чого передусім необхідне було завоювання областей із землеробським населенням”. Дослідник особливо відзначив роль аланів лісостепового Подоння у здійсненні експансіоністської політики хозар на слов’янських землях, бо “...стало необхідним винайти сили, використовуючи які можна було б зміцнити північно-західні області каганату і обкласти даниною слов’ян на його кордонах”. За спостереженнями О.В. Сухобокова, процес встановлення хозарської зверхності над сіверянами, яку проводили примусово переселені з Північного Кавказу на береги Дінця алани, мав поступовий характер і знайшов своє відображення в археологічному матеріалі. Особливе визнання Олегу Васильовичу принесли дослідження Битицького городища, що було розташоване поблизу сучасного м. Суми на р. Псел, на землях літописних сіверян на кордоні з Хозарським каганатом. Дослідник довів, що до середини VIII ст. Битицьке городище являло собою “єдине серед волинцевських пам’яток укріплене поселення, які в цілому мають відкритий характер”. Проте, як відзначив Олег Васильович, “з другої половини – кінця VIII ст. відкриті поселення сіверян волинцевського етапу всюди змінюються на укріплені”. “Але це, – зауважив дослідник, – не завадило хозарам поширити свою владу на сіверян, радимичів, в’ятичів та полян”. Олег Васильович також довів, що у хозарський період Битицьке городище належало до числа «хозарських пунктів для збирання данини з приборканих племен». Проте, торкаючись характеру алано-слов’янських відносин у хозарський період, він акцентував увагу на досить мирній основі цих контактів.

Науковий доробок О. Сухобокова й вражаючим: він – автор чотирьох монографій, близько двохсот наукових статей та інших публікацій у наукових виданнях не лише України, а й інших держав. При цьому значний відсоток із його публікацій завжди становили роботи зі сходознавчої проблематики. О. Сухобоков постійний учасник наукових конференцій, що відбуваються в Україні та поза її межами. Олег Васильович протягом багатьох років керує науковими темами Інституту археології НАН України, входить до складу редколегій багатьох наукових видань.

Олег Васильович Сухобоков заслугоує шанни не лише як талановитий вчений

та організатор, а й як відданий педагог та наставник молодого покоління науковців. Варто звернути увагу на те, що двоє із його вихованців – О.В. Комар та Л.І. Красильникова – успішно захистили кандидатські дисертації з історії середньовічних кочівників Східної Європи. Олег Васильович викладав спецкурси у Міжнародному Соломоновому університеті та Переяславському педагогічному університеті.

Особливо слід відзначити співробітництво О. Сухобокова з Інститутом сходознавства ім. А. Кримського. З 1998 р. він – постійний член Спеціалізованої вченої ради інституту із захисту докторських (кандидатських) дисертацій, де виступає як експерт та опонент. Вчений також є членом редколегій періодичних видань Інституту сходознавства ім. А. Кримського – “Сходознавство” та “Хозарський альманах”. Олег Васильович неодноразово був рецензентом монографій та збірників статей, котрі видавали в Інституті сходознавства.

Олег Васильович Сухобоков завжди відзначався відданістю справі розвитку науки, що не знає ні державних кордонів, ні національної приналежності. Він – лише за правдиве зображення минулого народів Східної Європи, вільне від ідеологічних штампів! І сьогодні Олег Васильович продовжує успішно працювати на ниві науки. У творчих його планах – вихід нової монографії, роботу над якою він завершує.

О. Сухобоков бачить майбутнє науки у співробітництві фахівців суміжних наукових напрямів. Ми знаємо також Олега Васильовича як прекрасну людину, повсякчас готову прийти на допомогу. Він завжди поважає думки колег і підтримує нові наукові ідеї. Незважаючи на свої вагомні досягнення на ниві історичної науки, Олег Васильович був і залишається дуже скромною людиною.

У цей знаменний день колектив Інституту сходознавства ім. А. Кримського Національної академії наук України поздоровляє Олега Васильовича з важливою подією – 70-річним ювілеєм. Бажаємо Олегу Васильовичу довгих років життя, міцного здоров’я, творчої наснаги, щастя та подальших успіхів на ниві науки!

*Провідний науковий співробітник
Інституту сходознавства
ім. А. Кримського НАН України,
доктор історичних наук
О.Б. БУБЕНОК*

**НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ О. В. СУХОБОКОВА
ЗІ СХОДОЗНАВЧОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ**

- 1) Кам'яні баби України (англ.) // News from Ukraine-Kyiv. – 1971. – №№22–23.
- 2) Юго-восточные окраины древнерусского государства в свете новых археологических данных // Новейшие открытия советских археологов. – Тез. докл. – Ч. III. – К., 1975. – 0,3 п.л.
- 3) Про салтівське залізообробне ремесло // Археологія: в 25 т. – К., 1977. – 1,0 др.арк.
- 4) Днепровское Левобережье // Кол. моногр.: Кучера М.П., Сухобоков О.В., Беляева С.А. и др. Древнерусские поселения Среднего Поднепровья. – К., 1984. – С. 103–176.
- 5) Археологические памятники Полтавщины // Ист.-культ. наследие Полтавщины (Мат-лы к своду памятников истории и культуры: в V т.). – К., 1987. – 2,6 п.л. (соавт. С.П. Юренко).
- 6) Днепровское Левобережье в VII–XIII вв. // Труды V Межд. конгресса МУСА. – Т. 2. – К., 1988. – С. 307–313.
- 7) Клад орудий труда и украшений с Битицкого городища // Славяне и Русь. – К., 1989. – С. 92–105 (соавт. Г.А. Вознесенская, В.В. Приймак).
- 8) Південно-східне порубіжжя давньоруської держави // Археологія, 1989, № 3. – 1,0 др.арк.
- 9) Рец.: Михеев В.К. Подонье в составе Хазарского каганата. – Х.: Вища школа, 1985 // Археологія, 1990, № 3. – 0,4 др.арк.
- 10) Дніпровське лісостепове Лівобережжя у VIII–XIII ст. (за мат. арх. досліджень). – К., 1992. – 12,5 др.арк.
- 11) Деякі спірні питання історії населення Дніпровського Лівобережжя у другій половині I-го тис.н.е. // Старожитності Русі-України. – К., 1994. – 1,0 др.арк.
- 12) Хазарский каганат и славяне Днепро-Донского междуречья // Зб. мат-в наук. конф. “Проблеми ранньослов. та давньоруськ. археології Посейм'я”. – Білопілля, 1994. – 0,5 др.арк.
- 13) Праболгары на Днепровском Левобережье // Мат. “III-х Дриновских чтений: проблемы источниковед., историогр. и культуры Болгарии; история болгаристики”. – Х., 1994. – 0,3 п.л.
- 14) До етнокультурної історії Лівобережної України у VIII–XIII ст. // III-й Міжнар. конгрес українців. – Х., 1996. – Ч. 1. – С. 19–25.
- 15) Хозари та слов'яни у північнопричорноморському лісостепу // Зб. “Південна Україна: проблеми істор. досліджень, ч. 1”. – Миколаїв, 1998. – С. 62–72.
- 16) Деякі питання етнокультурної історії Лівобережної України останньої третини I-го – початку II-го тис.н.е. // Археологічний літопис Лівобережної України. – Вип. 1–2. – Полтава, 1998. – С. 58–66.
- 17) Древнерусский Ромен: археология и летопись // “А се его сребро...” – К., 2002. – С. 25–33.
- 18) К 100-летию роменской культуры: Новые раскопки городища Монастырище // Проблемы истории и археологии Украины. Мат-лы конф. – Харьков, 2002. – 0,3 др.арк.
- 19) До витоків історії ранніх контактів тюркського та слов'янського етносів на Лівобережній Україні // Східний Світ, 2003, № 1. – С. 83–96.
- 20) Экипировка войска и военное дело народов Хазарского каганата // Мат-ли міжнар. наук. конф. з нагоди 80-річчя Турецької Респ. (10–12.XI.2003 р.). – К., 2003. – 0,4 др.арк.
- 21) Славяне и этнические тюрки на Днепровском Левобережье в I тыс.н.э. по археологическим данным // Мат-ли міжнар. наук. конф. з нагоди 80-річчя Турецької Респ. (10–12.XI.2003 р.). – К., 2003. – 0,4 др.арк.
- 22) Хозари чи слов'яни? (Післямова до монографії М.Ю. Брайчевського «Русь та Хозарський каганат») // Брайчевський М.Ю. Твори. – Т. 2. – К.: Вид. ім. О. Теліги. – 2,5 др.арк. – В друці (співавт. О.В. Комар).

- 23) Славяне и тюрки на Левобережной Украине: к истории ранних взаимоотношений // 36. мат-лів міжнар. наук. конф. “Україна – Туреччина: минуле, сучасне та майбутнє” (14–15.05.2002 р.). – Київ – Анкара, 2004. – С. 260–278.
- 24) Археологічні пам’ятки Сумської області // Звід пам’яток історії і культури Сумської обл. – Суми, 2004. – 2,1 др.арк.
- 25) Розкопки у літописному Ромні (до 100-ліття відкриття роменської археологічної культури) // Археологія, 2004, № 4. – С. 70–85.
- 26) Городище Монастырище и древнерусский Ромен: проблемы преемственности // Стародавній Іскоростень і слов’янські гради VIII–X ст. – К., 2004. – С. 159–179 (співавтор О.В. Комар).
- 27) Тюркомовні народи в історії населення лівобережнодніпровської лісостепової України (археологічний аспект) // Хозарський альманах. – Т. III. – Київ – Харків, 2004. – С. 160–175.
- 28) Військова справа Хозарського каганату // Нариси воєнної історії давнини. – К., 2005. – С. 128–152 (співавтор О.В. Комар).
- 29) Літописні “СЪверЪ” та народи Хозарського каганату: спроба етнокультурно-історичної ретроспекції ранніх взаємовідносин // “Проблеми етносоціального та етнокульт. розвитку Київської Русі та слов’янський світ”: мат-ли міжнар. наук. конф. 24.05.2005. – К., 2005. – 0,8 др.арк.
- 30) Дрібні статті для енциклоп. видань. – 0,9 др.арк.
- 32) Переднє слово (до II-го тому творів М.Ю. Брайчевського). – 0,3 др.арк.
- 33) Хозари та Русь: проблеми та здобутки історіографії // Там само. – 1,6 др.арк. (співавтор О.В. Комар).